

D E K R E T

z dnia 8 października 1946 r.

Prawo spadkowe.

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

D Z I A Ł

Spadek.

Art. 1. § 1. Ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego stanowi spadek po nim.

§ 2. Nie należą do spadku prawa i obowiązki, które są ściśle związane z osobą spadkodawcy lub których wygaśnięcie wskutek jego śmierci przewidują szczególne przepisy. Nie należą również do spadku prawa, które z chwilą śmierci spadkodawcy przechodzą z mocy szczególnych przepisów na określone osoby niezależnie od tego, czy osoby te są spadkobiercami lub zapisobiercami.

Art. 2. § 1. Do długów spadkowych należą, oprócz zobowiązań spadkodawcy, koszty

pogrzebu, odpowiadającego zwyczajom miejscowym i stosunkom majątkowym zmarłego, koszty postępowania spadkowego, koszty zarządu spadku nie objętego, wynagrodzenie wykonawcy testamentu, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek, obowiązki wypełnienia zapisów oraz poleceń i wreszcie inne obowiązki, wynikające z przepisów prawa spadkowego.

§ 2. Spadkobierca obowiązany jest zezwolić małżonkowi i osobom bliskim spadkodawcy, którzy w chwili jego śmierci z nim mieszkali i pozostawali we wspólnym gospodarstwie, na używanie w ciągu trzech miesięcy od dnia otwarcia spadku mieszkania i urządzenia domowego w dotychczasowych rozmiarach. Rozporządzenie spadkodawcy, wyłączające lub ograniczające to prawo, jest nieważne.

Art. 3. § 1. Z chwilą śmierci spadkodawcy następuje otwarcie spadku.

§ 2. Spadek otwiera się w miejscu ostatniego zamieszkania spadkodawcy.

DZIAŁ II.**Dziedziczenie.****Rozdział I.****Zasady dziedziczenia.**

Art. 4. Dziedziczenie polega na przejściu spadku jako całości na jedną lub więcej osób (spadkobierców).

Art. 5. § 1. Spadkobiercą może być tylko ten, kto żyje w chwili otwarcia spadku.

§ 2. Dziecko w chwili otwarcia spadku już poczęte, lecz jeszcze nieurodzone, może być spadkobiercą, jeżeli przyjdzie na świat żywe. W tym przypadku uważa się, że staje się ono spadkobiercą tak, jak gdyby było już urodzone w chwili otwarcia spadku.

Art. 6. Osoba prawna może być spadkobiercą, jeżeli istnieje w chwili otwarcia spadku. Jednakże fundacja, powołana przez spadkodawcę w testamentie, może być spadkobiercą, jeżeli zostanie utworzona w ciągu roku od zawiadomienia władzy, właściwej do zatwierdzenia fundacji, o powołaniu fundacji do spadku. W tym przypadku uważa się, że staje się ona spadkobiercą tak, jak gdyby istniała już w chwili otwarcia spadku.

Art. 7. Niegodnym dziedziczenia jest ten, kto:

- 1) dopuścił się zbrodni przeciwko spadkodawcy lub jednej z najbliższych mu osób;
- 2) podstępem lub groźbą skłonił spadkodawcę do sporządzenia, zmiany lub uchylenia testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu tych czynności;
- 3) świadomie ukrył, zniszczył, podrobił lub przerobił testament spadkodawcy albo świadomie skorzystał z testamentu przez kogokolwiek podrobionego lub przerobionego.

Art. 8. § 1. Niegodny wyłączony jest od dziedziczenia tak, jak gdyby nie żył w chwili otwarcia spadku.

§ 2. Niegodność dziedziczenia ocenia się według stanu rzeczy w chwili otwarcia spadku. Jednakże okoliczności, przewidziane w pkt 3 artykułu poprzedzającego, powodują niegodność dziedziczenia, chociażby nastąpiły po otwarciu spadku.

Art. 9. Niegodny może dziedziczyć, jeżeli mu spadkodawca przebaczył. Przebaczenie może być wyraźne lub dorozumiane. W szczególności uważa się, że spadkodawca przebaczył niegodnemu, jeżeli znając przyczynę niegodności powołuje go do spadku.

Art. 10. § 1. Można w drodze umowy zawartej ze spadkodawcą zrzec się prawa do dziedziczenia. Umowa powinna być pod rygorem

nieważności zawarta w formie aktu notarialnego.

§ 2. Zrzeczenie to może być ograniczone do zrzeczenia się tylko prawa do zachowku.

Art. 11. § 1. Zrzekający się prawa do dziedziczenia nie dziedziczy, chyba że został powołany do spadku na podstawie testamentu, sporządzonego dopiero po zrzeczeniu się.

§ 2. Zrzeczenie się dziedziczenia z oznaczonego w umowie tytułu nie wyłącza dziedziczenia z innego tytułu.

Art. 12. § 1. Zrzeczenie się prawa do dziedziczenia ustawowego odnosi się również do zstępnych zrzekającego się, chyba że w umowie postanowiono inaczej.

§ 2. Zrzekającego się oraz tych zstępnych, do których zrzeczenie się odnosi, uważa się tak, jak gdyby nie żyli w chwili otwarcia spadku.

Art. 13. Zrzeczenie się prawa do dziedziczenia na korzyść innej osoby uważa się w razie wątpliwości za zrzeczenie się pod warunkiem, że osoba ta będzie dziedziczyć.

Art. 14. Zrzeczenie się prawa do dziedziczenia może być uchylone w drodze umowy zawartej między spadkodawcą a tym, kto zrzekł się prawa do dziedziczenia. Umowa powinna być pod rygorem nieważności zawarta w formie aktu notarialnego.

Art. 15. § 1. Dziedziczenie może być ustawowe albo testamentowe.

§ 2. Dziedziczenie ustawowe co do całości spadku zachodzi wówczas, gdy spadkodawca nie zostawił testamentu, w którym ustanowił spadkobiercę, albo gdy wszyscy spadkobiercy, powołani do spadku w testamentie, nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami.

§ 3. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, dziedziczenie ustawowe co do części spadku zachodzi wówczas, gdy spadkodawca nie ustanowił dla tej części spadkobiercy albo gdy tylko jeden lub niektórzy ze spadkobierców, powołanych do spadku w testamentie, nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami.

Rozdział II.**Dziedziczenie ustawowe.****Oddział 1.****Dziedziczenie krewnych.**

Art. 16. Spadkobiercami ustawowymi z tytułu pokrewieństwa są krewni spadkodawcy: w linii zstępnej — bez ograniczenia, w linii wstępnej — tylko rodzice, a w linii bocznej — rodzeństwo i jego zstępni.

Art. 17. § 1. Do spadku powołane są przede wszystkim dzieci spadkodawcy, które dziedziczą w częściach równych.

§ 2. Jeżeli dziecko nie żyje w chwili otwarcia spadku, część spadkowa, jaka by mu przy-

padła, przechodzi na jego dzieci w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do wstępowania dalszych zstępnych w miejsce swych wstępnych.

Art. 18. § 1. W braku zstępnych powołani są do spadku rodzice i rodzeństwo spadkodawcy.

§ 2. W zbiegu z rodzeństwem każde z rodziców otrzymuje jedną czwartą część spadku, przypadającego krewnym spadkodawcy; pozostałą część otrzymuje rodzeństwo w częściach równych.

§ 3. Jeżeli do spadku powołani są tylko rodzice albo tylko rodzeństwo, otrzymują oni całość spadku, przypadającego krewnym spadkodawcy, w częściach równych.

Art. 19. Jeżeli którekolwiek z rodzeństwa nie żyje w chwili otwarcia spadku, część spadkowa, jaka by mu przypadła, przechodzi na jego zstępnych w częściach równych według zasad, obowiązujących dla wstępowania zstępnych po dzieciach spadkodawcy.

Art. 20. § 1. Dziecko pozamałżeńskie, które nie zostało uprawnione, uznane albo zrównane, dziedziczy tylko po swej matce i jej rodzinie.

§ 2. Po dziecku takim, w braku zstępnych, dziedziczy tylko jego matka i jej rodzina.

Art. 21. § 1. Jeżeli w akcie przysposobienia nie postanowiono inaczej, przysposobiony dziedziczy po przysposabiającym na równi z jego dzieckiem, nie dziedziczy jednak po jego rodzinie.

§ 2. Przysposabiający nie dziedziczy po przysposobionym.

§ 3. Przysposobienie nie narusza wzajemnych praw spadkowych między przysposobionym i jego rodziną.

Oddział 2.

Dziedziczenie małżonka.

Art. 22. Pozostały przy życiu małżonek dziedziczy z ustawy: w zbiegu ze zstepnymi małżonka zmarłego — jedną czwartą część spadku, w zbiegu z jego rodzicami i rodzeństwem lub zstepnymi rodzeństwa — połowę spadku, a w braku takich krewnych — cały spadek.

Art. 23. § 1. Jeżeli pozostały przy życiu małżonek otrzymuje cały spadek, obowiązany jest on na żądanie dziadów małżonka zmarłego, w razie ich niedostatku, dostarczyć im środków utrzymania. Środki utrzymania powinny być dostarczane w odpowiednim stosunku do potrzeb osoby uprawnionej i do wartości czystego spadku.

§ 2. Pozostały przy życiu małżonek może jednak zwolnić się od obowiązku dostarczania środków utrzymania przez zapłatę wartości jednej czwartej części czystego spadku.

Art. 24. Pozostały przy życiu małżonek, który dziedziczy w zbiegu z krewnymi małżonka zmarłego z wyjątkiem jego zstepnych, otrzymuje należące do spadku przedmioty urządzenia domowego, które służyły małżonkom do wspólnego użytku, jako to: meble, naczynia stołowe i kuchenne. Do roszczeń małżonka z tego tytułu stosuje się odpowiednio przepisy o zapisie.

Art. 25. Pozostały przy życiu małżonek, który otrzymuje część majątku, podlegającego według obowiązującego małżonków ustroju małżeńskiego majątkowego podziałowi na przypadek ustania małżeństwa, nie dziedziczy w zbiegu ze zstepnymi małżonka zmarłego pozostałej części tego majątku.

Art. 26. § 1. Pozostały przy życiu małżonek nie dziedziczy z ustawy i nie ma prawa do należących do spadku przedmiotów urządzenia domowego, jeżeli spadkodawca wytoczył powództwo o rozwód z jego winy i jeżeli zostanie ustalone, że żądanie rozwodu było uzasadnione.

§ 2. Ustalenie, że żądanie rozwodu było uzasadnione, może nastąpić jedynie na skutek powództwa, wytoczonego przez spadkobiercę ustawowego, powołanego do spadku obok małżonka, przed upływem trzech miesięcy od dnia, w którym spadkobierca ten dowiedział się o otwarciu spadku.

Oddział 3.

Dziedziczenie gminy i Skarbu Państwa.

Art. 27. § 1. W braku powołanych do spadku krewnych i małżonka spadkodawcy dziedziczy z ustawy gmina ostatniego miejsca zamieszkania spadkodawcy, a jeżeli miejsce to znajdowało się za granicą — Skarb Państwa. Jednakże nieruchomości ziemskie oraz nieruchomości położone za granicą dziedziczy Skarb Państwa, inne nieruchomości zaś — gmina miejsca ich położenia.

§ 2. Jeżeli stosownie do przepisów paragrafu poprzedzającego jest kilku spadkobierców, uważa się ich za powołanych do spadku w częściach ułamkowych, jakie odpowiadają stosunkowi wartości przypadających im praw.

Art. 28. Przepisy o obowiązku dostarczania środków utrzymania dziadom małżonka zmarłego przez pozostałego przy życiu małżonka stosuje się odpowiednio do dziadów spadkodawcy, gdy spadek przechodzi na gminę lub Skarb Państwa.

Rozdział III.

Dziedziczenie testamentowe.

Art. 29. Spadkodawca może ustanowić spadkobiercę w testamencie, powołując go do całości lub do części spadku.

Art. 30. § 1. Jeżeli wszyscy spadkobiercy, powołani do spadku w testamencie, nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami, spadkobiercy ustawowi, na których przechodzi spadek, obowiązani są, w braku odmiennej woli spadkodawcy, wypełnić zapisy i polecenia oraz inne rozporządzenia, zamieszczone w testamencie,

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy na spadkobierców ustawowych przechodzi tylko część spadku wskutek tego, że jeden lub niektórzy ze spadkobierców, powołanych do spadku w testamencie, nie chcą lub nie mogą być spadkobiercami.

Art. 31. Jeżeli spadkodawca wyłączył w testamencie od dziedziczenia ustawowego swego krewnego lub małżonka, nie ustanawiając równocześnie innej osoby spadkobiercą (testament negatywny), wyłączonego uważa się tak, jak gdyby nie żył w chwili otwarcia spadku; nie narusza to jednak praw spadkobiercy koniecznego do żądania zachowku.

DZIAŁ III.

Stosowisko prawne spadkobiercy.

Rozdział I.

Nabycie spadku.

Art. 32. Spadkobierca nabywa spadek z mocy samego prawa z chwilą otwarcia spadku.

Rozdział II

Przyjęcie i odrzucenie spadku.

Art. 33. § 1. Spadkobierca może spadek przyjąć lub odrzucić od chwili jego otwarcia.

§ 2. Spadkobierca nie może spadku częściowo przyjąć a częściowo odrzucić, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 34. Spadek może być przyjęty bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste) albo z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza).

Art. 35. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone tylko w ciągu sześciu miesięcy od chwili, kiedy spadkobierca dowiedział się o tytule powołania go do spadku. Spadkobiercę, który w ciągu powyższego terminu nie złożył takiego oświadczenia, uważa się za przyjmującego spadek wprost.

Art. 36. Jeżeli powołany do dziedziczenia spadkobiercą zmarł przed upływem terminu przewidzianego w artykule poprzedzającym, nie przyjmąwszy ani nie odrzuciwszy spadku, spadek może być przyjęty lub odrzucony przez jego spadkobierców. W tym przypadku termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku kończy się dla spadkobierców powołanego dopiero z upływem terminu do

złożenia takiego oświadczenia co do spadku po powołanym.

Art. 37. Spadki przypadłe osobom, które w chwili przyjęcia spadku nie mają zdolności do działań prawnych, mogą być tylko przyjęte z dobrodziejstwem inwentarza lub odrzucone. W razie niezłożenia we właściwym terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza, jeżeli spadkobierca nie miał zdolności do działań prawnych w chwili, w której rozpoczął się lub skończył bieg powyższego terminu.

Art. 38. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, spadki przypadłe osobom prawnym mogą być tylko przyjęte z dobrodziejstwem inwentarza lub odrzucone. W razie niezłożenia we właściwym terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza.

Art. 39. Gmina oraz Skarb Państwa, jako spadkobiercy ustawowi, nie mogą spadku odrzucić. Nie składają one oświadczenia o przyjęciu spadku, a spadek uważa się za przyjęty z dobrodziejstwem inwentarza.

Art. 40. § 1. Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone tylko wobec sądu.

§ 2. Oświadczenie takie nie może być ograniczone warunkiem lub terminem; jest ono nieodwołalne.

§ 3. Jednakże spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, może nie później niż przed upływem terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku odwołać swe oświadczenie i przyjąć spadek wprost.

Art. 41. § 1. Do oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu zobowiązań o wadach oświadczenia woli; dotyczy to również niezłożenia we właściwym terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

§ 2. Oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych przyjęcia lub odrzucenia spadku powinno być złożone wobec sądu; równocześnie należy złożyć nowe oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

§ 3. Oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych przyjęcia lub odrzucenia spadku ma moc prawną dopiero w razie zatwierdzenia tego oświadczenia przez sąd.

Art. 42. Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez jednego ze spadkobierców ma skutek względem pozostałych spadkobierców z wyjątkiem tych, którzy przyjmują spadek wprost albo go odrzucają.

Art. 43. § 1. Spadkobiercę, który odrzucił spadek, uważa się tak, jak gdyby nie żył w chwili otwarcia spadku.

§ 2. Jeżeli spadkobierca zarządził spadkiem, a potem go odrzucił, do stosunków między nim a spadkobiercami, którzy spadek następnie objęli, stosuje się odpowiednio przepisy o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia.

Art. 44. § 1. Wierzyciele spadkobiercy mogą żądać, ażeby odrzucenie spadku było uznane za bezskuteczne w stosunku do nich, jeżeli dokonane zostało z ich szkodą. W przypadku takim stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu zobowiązań o zaskarżaniu czynności dłużnika; jednakże termin do zaskarżenia wynosi sześć miesięcy i liczy się od dnia, kiedy wierzyciel otrzymał wiadomość o odrzuceniu spadku. Prawo zaskarżenia wygasa najpóźniej z upływem trzech lat od dnia odrzucenia.

§ 2. Wymienione w paragrafie poprzedzającym prawo zaskarżenia nie służy wierzycielowi, jeżeli wierzytelność jego powstała po odrzuceniu spadku.

Rozdział III.

Stwierdzenie praw do spadku.

Art. 45. § 1. Sąd na wniosek osoby zainteresowanej stwierdza postanowieniem prawa spadkobierców do spadku.

§ 2. Stwierdzenie praw do spadku nie może nastąpić przed upływem terminu do składania oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożyli już wcześniej takie oświadczenia.

Art. 46. W stosunku do osób trzecich, nie rozszczycających sobie praw do spadku w charakterze spadkobierców, spadkobierca może powołać się na następstwo prawne po spadkodawcy tylko wtedy, gdy uzyskał stwierdzenie swych praw do spadku.

Art. 47. § 1. Domniemywa się, że ten, czyje prawa do spadku zostały stwierdzone przez sąd, jest spadkobiercą.

§ 2. Dowód przeciwny nie jest dopuszczalny wobec osoby trzeciej, która przez czynność prawną tego, czyje prawa do spadku zostały stwierdzone, nabyła prawo do przedmiotu, należącego do spadku, albo została zwolniona od zobowiązania względem spadku, chyba że osoba trzecia działała w złej wierze.

Rozdział IV.

Odpowiedzialność za długi.

Oddział 1.

Zasady odpowiedzialności.

Art. 48. Spadkobierca, który przyjął spadek, odpowiada za długi spadkowe całym swym majątkiem.

Art. 49. § 1. W razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca odpowiada za długi spadkowe bez ograniczenia.

§ 2. Spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, odpowiada za długi spadkowe tylko do wysokości wartości stanu czynnego spadku, ustalonego w spisie inwentarza.

Art. 50. Spadkobierca, który podstępnie usunął lub zataił przedmioty spadkowe, nie podał ich do spisu inwentarza albo podał do tego spisu nie istniejące długi, odpowiada za długi spadkowe bez ograniczenia.

Art. 51. Jeżeli jest kilku spadkobierców, odpowiadają za długi spadkowe w stosunku do swych udziałów w spadku.

Oddział 2.

Oddzielenie spadku od majątku spadkobiercy

Art. 52. § 1. Wierzyciele spadku, w szczególności osoby uprawnione do zachowku i zapisobiercy, oraz wierzyciele spadkobiercy mogą żądać oddzielenia spadku od majątku spadkobiercy, jeżeli długi spadkowe przewyższają wartość majątku, pozostawionego przez spadkodawcę, albo jeżeli zaspokojenie żądającego oddzielenia jest zagrożone przez zachowanie się lub położenie majątkowe spadkobiercy.

§ 2. Oddzielenia nie można żądać po upływie roku od dnia otwarcia spadku.

Art. 53. Wskutek oddzielenia spadek uważa się za majątek odrębny od chwili otwarcia spadku.

Art. 54. § 1. W razie oddzielenia spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, odpowiada wobec wierzycieli spadku tylko spadkiem. Spadkobierca, który przyjął spadek wprost, odpowiada nadal bez ograniczenia wobec wierzycieli spadku.

§ 2. Jednakże, dopóki trwa oddzielenie, wierzyciele spadku nie mogą poszukiwać zaspokojenia z majątku spadkobiercy, a wierzyciele spadkobiercy nie mogą poszukiwać zaspokojenia ze spadku.

Oddział 3.

Likwidacja spadku

Art. 55. Po oddzieleniu spadku od majątku spadkobiercy osoby uprawnione do żądania oddzielenia jako też spadkobierca i wykonawca testamentu mogą żądać likwidacji spadku.

Art. 56. § 1. Likwidacji spadku może żądać także spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, chociażby uprzednio nie nastąpiło oddzielenie. Nakazanie przez sąd likwidacji spadku pociąga za sobą skutki oddzielenia.

§ 2. Jeżeli z porównania stanu czynnego spadku z jego stanem biernym jest oczywiste, że długi spadkowe przewyższają wartość stanu czynnego, oznaczoną w spisie inwentarza, spad-

kobierca, który spłaca długi nie zgłosiwszy żądania o likwidację spadku, odpowiada wobec wierzycieli spadku za długi, nie znajdujące pokrycia w sumie, do której wysokości ograniczona jest odpowiedzialność spadkobiercy, jednak tylko o tyle, o ile otrzymaliby oni zapłatę w razie przeprowadzenia likwidacji spadku.

Rozdział V

Stosunki prawne między spadkobiercami.

Oddział 1.

Stosunki prawne przed działem spadku.

Art. 57. Jeżeli spadek przypadł dwóm lub więcej spadkobiercom, każdy z nich może rozporządzać swoim udziałem w spadku.

Art. 58. Jeżeli spadkobierca rozporządził udziałem w przedmiocie należącym do spadku, rozporządzenie to jest bezskuteczne o tyle, o ile narusza uprawnienia pozostałych spadkobierców, wynikające z przepisów o dziale spadku.

Art. 59. Poza tym do stosunków prawnych między spadkobiercami przed działem spadku stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności.

Oddział 2.

Dział spadku.

Art. 60. § 1. Każdy spadkobierca może żądać działu spadku.

§ 2. Do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy o zniesieniu współwłasności z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 61. Dział spadku powinien obejmować cały spadek; jednakże z ważnych powodów może być ograniczony do części spadku.

Art. 62. Umowa o dział spadku powinna być pod rygorem nieważności zawarta na piśmie. Przepis ten nie uchybia szczególnym przepisom o obowiązku zachowania formy aktu notarialnego.

Art. 63. § 1. Jeżeli działu dokonywa się między spadkobiercami ustawowymi, wśród których są zstępni spadkodawcy, każdy z tych zstępnych obowiązany jest wobec innych zstępnych, którzy razem z nim dziedziczą, do wyrównania przysporzeń, dokonanych przez spadkodawcę na jego rzecz w takich okolicznościach, że według zwyczajów, przestrzeganych w środowisku spadkodawcy, przysporzenia te należy uważać za dokonane na poczet przyszłego spadku.

§ 2. W szczególności przedmiotem wyrównania są przysporzenia, dokonane przez spadkodawcę na rzecz zstępnego tytułem wyposażenia oraz na rozpoczęcie wykonywania przedsiębiorstwa lub samodzielnego zawodu, a także sumy, jakie spadkodawca zużył na spłatę długów pełnoletniego dziecka.

§ 3. Spadkodawca może zarządzić wyrównanie także co do przysporzeń, nie objętych przepisami artykułu niniejszego; może również zwolnić zstępnego od obowiązku wyrównania.

Art. 64. Dalszy zstępny spadkodawcy obowiązany jest do wyrównania również przysporzeń dokonanych na rzecz wstępnego, w którego miejsce wstępuje on do spadku.

Art. 65. § 1. Wyrównanie przeprowadza się w ten sposób, że wartość wszystkich przysporzeń, które podlegają obowiązkowi wyrównania, dolicza się do spadku lub do jego części, podlegającej podziałowi między spadkobiercami, w stosunku do których następuje wyrównanie, potem oblicza się schedę każdego z tych spadkobierców, a następnie każdemu spadkobiercy, obowiązanej do wyrównania, zalicza się na poczet jego schedy wartość przysporzenia, które powinien wnieść do wyrównania.

§ 2. Przy przeprowadzeniu wyrównania dolicza się przysporzenie według jego stanu w chwili dokonania przysporzenia oraz według wartości, jaką ma w chwili przeprowadzenia wyrównania.

Art. 66. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego według artykułu poprzedzającego wyrównania okaże się, że wartość przysporzenia przewyższa schedę spadkobiercy obowiązanej do wyrównania, spadkobierca ten nie jest zobowiązany do zwrotu nadwyżki. W przypadku takim spadek lub jego część dzieli się między pozostałych spadkobierców w ten sposób, iż nie uwzględnia się ani wartości przysporzenia podlegającego wyrównaniu, ani części spadkowej tego spadkobiercy.

Art. 67. Każdy spadkobierca obowiązany jest udzielić innym spadkobiercom na ich żądanie wyjaśnień co do przysporzeń, które są przedmiotem wyrównania.

Art. 68. Po dokonaniu działu spadkobiercy obowiązani są nawzajem do rękojmi według przepisów kodeksu zobowiązań o rękojmi przy sprzedaży z tą zmianą, że co do wierzytelności spadkowych rękojmia rozciąga się także na wypłacalność dłużnika spadku.

Rozdział VI.

Ochrona dziedziczenia.

Art. 69. § 1. Spadkobierca może w drodze powództwa żądać wydania spadku od osoby, która rości sobie prawa do tego spadku w charakterze spadkobiercy a spadkobiercą nie jest. Przepis ten stosuje się odpowiednio do wydania części spadku.

§ 2. Do roszczeń o wydanie spadku stosuje się odpowiednio przepisy o niesłusznym wzbogaceniu. Jednakże do roszczeń spadkobiercy o wydanie pożytków oraz do roszczeń posiadacza o zwrot poczynionych na spadek nakładów sto-

suje się odpowiednio przepisy o stosunku między posiadaczem a właścicielem.

Art. 70. Spadkobierca może w drodze powództwa żądać, aby sąd uchylił stwierdzenie praw do spadku osoby, która spadkobiercą nie jest lub jest spadkobiercą w części mniejszej od stwierdzonej, i aby stwierdził jego prawa do spadku. Spadkobierca może zarazem żądać wydania znajdującego się u tej osoby dokumentu, stwierdzającego jej prawa do spadku, oraz wydania spadku.

Art. 71. Roszczenia z tytułu dziedziczenia ulegają przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia otwarcia spadku.

Art. 72. Przepisy rozdziału niniejszego stosuje się odpowiednio do roszczeń o wydanie majątku osobie, co do której zostało uchylone orzeczenie o uznaniu jej za zmarłą lub o stwierdzeniu zgonu.

DZIAŁ IV.

Testament.

Rozdział I.

Sporządzenie testamentu.

Art. 73. Spadkodawca może sporządzić testament tylko osobiście.

Art. 74. Testament może zawierać rozporządzenia tylko jednego spadkodawcy.

Art. 75. Zdolność do sporządzenia testamentu ma każda osoba fizyczna, która ukończyła lat 16 i nie jest ubezwłasnowolniona całkowicie.

Art. 76. § 1. Małoletni, który ukończył lat 16, oraz ubezwłasnowolniony częściowo mogą sporządzić testament tylko przed notariuszem lub testament szczególnie.

§ 2. Do ważności testamentu osób wymienionych w paragrafie poprzedzającym nie jest potrzebna zgoda ich przedstawiciela ustawowego.

Art. 77. § 1. Nieważny jest testament, który został sporządzony:

- 1) przez osobę, znajdującą się z jakichkolwiek powodów w stanie wyłączającym świadome oraz swobodne powzięcie i oświadczenie woli, w szczególności z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju psychicznego lub chociażby przemijającego zakłócenia czynności psychicznej;
- 2) bez zamiaru wywołania skutków prawnych;
- 3) pod wpływem błędu co do treści oświadczenia lub błędu w pobudce, jeżeli przypuszczać należy, że spadkodawca znając istotny stan rzeczy nie sporządziłby testamentu o danej treści;
- 4) pod wpływem groźby.

§ 2. Nieważny jest również testament, którego treść lub cel sprzeciwia się porządkowi publicznemu, ustawie lub dobrym obyczajom.

Art. 78. Jeżeli wady, określone w artykule poprzedzającym, dotyczą tylko niektórych rozporządzeń zamieszczonych w testamencie, inne rozporządzenia pozostają w mocy, chyba że przypuszczać należy, iż bez rozporządzeń dotkniętych wadą spadkodawca nie sporządziłby testamentu albo sporządziłby testament treści odmiennej.

Rozdział II.

Forma testamentu.

Oddział 1.

Testamenty zwykłe.

Art. 79. § 1. Spadkodawca może sporządzić testament w ten sposób, że w całości napisze go piśmem ręcznym, podpisze i zaopatrzy datą, zawierającą dzień, miesiąc i rok sporządzenia testamentu.

§ 2. Jednakże brak daty w testamencie nie pociąga za sobą jego nieważności, jeżeli datę można oznaczyć na podstawie treści testamentu albo jeżeli może ona być stwierdzona innymi środkami dowodowymi.

Art. 80. § 1. Spadkodawca może sporządzić testament także w ten sposób, iż wobec dwóch równocześnie obecnych świadków poda ustnie swoją wolę do wiadomości albo sędziego obywatelskiego, albo burmistrza lub upoważnionego przez niego urzędnika, albo wójta. Osoba ta spisze wolę spadkodawcy w protokole z podaniem daty jego sporządzenia i protokół ten odczyta spadkodawcy, czyniąc o tym wzmiankę w protokole. Tak sporządzony protokół zostanie następnie podpisany przez spadkodawcę, osobę spisującą jego wolę oraz świadków. Jeżeli spadkodawca nie umie lub nie może się podpisać, osoba spisująca jego wolę powinna podać w protokole, z jakich powodów brak jest podpisu spadkodawcy.

§ 2. Osoby głuche lub nieme nie mogą sporządzić testamentu w sposób przewidziany w artykule niniejszym.

Art. 81. § 1. Spadkodawca może sporządzić testament przed notariuszem w ten sposób, że wolę swoją poda mu ustnie do wiadomości, notariusz zaś tę wolę spisze w protokole. Na żądanie spadkodawcy notariusz włoży protokół do koperty, zapieczętuje ją, zaznaczy na niej ze swoim podpisem, czyj testament zawiera, i pozostawi ją u siebie na przechowaniu.

§ 2. Spadkodawca może sporządzić testament przed notariuszem również w ten sposób, że wręczy mu pismo z oświadczeniem, iż pismo to jest jego testamentem. Pismo to może być wręczone notariuszowi otwarte lub zapieczętowane, może być napisane przez spadkodawcę lub przez inną osobę, powinno być jednak pod-

pisane przez spadkodawcę. Wręczone przez spadkodawcę pismo notariusz włoży do koperty, zabezpiecza ją, zaznaczy na niej ze swoim podpisem, czy testament zawiera, i pozostawi ją u siebie na przechowaniu. Z czynności tej notariusz spisuje protokół.

§ 3. Notariusz, przed którym ma być sporządzony testament, powinien przybrać do tej czynności drugiego notariusza lub dwóch świadków. Wszystkie osoby, uczestniczące w sporządzeniu testamentu, muszą być przy całej czynności obecne. Poza tym do sporządzenia testamentów notarialnych stosuje się prawo o notariacie.

Oddział 2.

Testamenty szczególne.

Art. 82. Jeżeli wskutek szczególnych okoliczności, jako to: przerwania komunikacji, epidemii, działań wojennych, choroby spadkodawcy albo jego nieszczęśliwego wypadku, uzasadniających obawę rychłej jego śmierci, sporządzenie testamentu zwykłego byłoby niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca może sporządzić testament ustny przez podanie swej woli do wiadomości trzech równocześnie obecnych świadków. Wola ta powinna być, skoro tylko stanie się to możliwe, przez jednego ze świadków lub inną osobę spisana z podaniem daty sporządzenia testamentu i daty spisania jego treści, a następnie pismo to winno być co najmniej przez dwóch świadków podpisane; jednakże niezachowanie obowiązku natychmiastowego spisania woli spadkodawcy lub podpisania pisma przez świadków nie pociąga za sobą nieważności testamentu, spisanego i podpisanego później. Gdyby wola spadkodawcy nie została w ogóle spisana, treść testamentu może być stwierdzona zgodnym, złożonym pod przysięgą, zeznaniem co najmniej dwóch świadków, wobec których spadkodawca podał swoją wolę.

Art. 83. § 1. Kto w czasie podróży znajduje się na polskim statku morskim lub statku powietrznym, może sporządzić testament przed kapitanem statku lub jego zastępcą w taki sposób, w jaki sporządza się testament przed sędzią obywatelskim, burmistrzem lub wójtem. Protokół, spisany przez kapitana statku lub jego zastępcę, ma moc dokumentu publicznego.

§ 2. Jeżeli w przypadku, określonym w paragrafie poprzedzającym, sporządzenie testamentu przed kapitanem statku lub jego zastępcą byłoby niemożliwe, spadkodawca może sporządzić testament ustny w sposób przewidziany w artykule poprzedzającym.

Art. 84. § 1. W czasie mobilizacji, wojny lub przebywania w niewoli osoba wojskowa, osoba powołana do osobistych świadczeń wojennych, osoba przebywająca przy jednostce wojskowej na mocy stosunku służbowego lub umownego oraz osoba znajdująca się na statku,

wchodzącym w skład siły zbrojnej, może sporządzić testament:

- 1) bądź przed sędzią wojskowym w ten sposób, iż wolę swoją poda mu ustnie do wiadomości, a sędzia wolę tę spisze w protokole z podaniem daty jego sporządzenia, protokół odczyta spadkodawcy zaznaczając o tym w protokole, a następnie tak sporządzony protokół zostanie podpisany przez spadkodawcę i sędziego, przy czym jeżeli spadkodawca nie umie lub nie może się podpisać, sędzia wojskowy powinien podać w protokole, z jakich powodów brak jest podpisu spadkodawcy; protokół spisany przez sędziego wojskowego ma moc dokumentu publicznego;
- 2) bądź przez własnoręczne podpisanie testamentu, napisanego przez inną osobę, jeżeli testament taki z podaniem daty jego sporządzenia podpiszą także dwaj równocześnie obecni świadkowie;
- 3) bądź wreszcie, jeżeli nie umie lub nie może się podpisać, przez podanie ustnie swojej woli do wiadomości trzech równocześnie obecnych świadków, z których jeden tę wolę spisze z podaniem daty sporządzenia pisma, pismo odczyta spadkodawcy zaznaczając o tym w piśmie, a następnie tak sporządzone pismo zostanie podpisane przez wszystkich trzech świadków; w piśmie należy podać, z jakich powodów brak jest podpisu spadkodawcy.

§ 2. Jeżeli osoba, wymieniona w paragrafie poprzedzającym, jest ranna lub chora, może ona sporządzić także testament ustny w sposób przewidziany w dwóch artykułach poprzedzających; jednakże świadkowie, do których wiadomości spadkodawca podał swoją wolę, mogą nie być równocześnie obecni.

Art. 85. § 1. Testamenty szczególne tracą moc prawną po upływie sześciu miesięcy licząc od ustania okoliczności, które uprawniały do sporządzenia ich w takiej formie. Jeżeli spadkodawca niezdolny jest do sporządzenia innego testamentu, bieg tego terminu ulega zawieszeniu na czas trwania niezdolności.

§ 2. Jeżeli spadkodawca zmarł przed upływem powyższego terminu, testament szczególny pozostaje w mocy.

Oddział 3.

Przepisy wspólne.

Art. 86. Nie może być świadkiem przy sporządzeniu testamentu osoba, która:

- 1) nie ma pełnej zdolności do działań prawnych;
- 2) jest ślepa, głucha lub niema;
- 3) nie umie czytać i pisać;
- 4) została skazana prawomocnym wyrokiem za fałszywe zeznania.

Art. 87. Nie może być świadkiem przy sporządzeniu testamentu osoba, która nie włada mową, w jakiej spadkodawca sporządza testament.

Art. 88. Nie może być świadkiem przy sporządzeniu testamentu osoba, dla której spadkodawca w tym testamencie ustanowił jakąkolwiek korzyść, oraz jej małżonek, wstępni, zstępni, rodzeństwo, osoby w ten sam sposób z nią spowinowacane lub pozostające z nią w stosunku przysposobienia.

Art. 89. § 1. Testament, sporządzony z naruszeniem przepisów rozdziału niniejszego, jest nieważny, jeżeli przepisy te nie stanowią inaczej.

§ 2. Jeżeli świadkami przy sporządzeniu testamentu były osoby wyłączone według przepisów artykułu poprzedzającego, nieważne jest tylko to rozporządzenie, które zawiera wymienioną w tym artykule korzyść, chyba że przypuszczać należy, iż bez tego rozporządzenia spadkodawca nie sporządziłby testamentu albo sporządziłby testament treści odmiennej.

Rozdział III.

Odwołanie testamentu.

Art. 90. § 1. Spadkodawca może w każdym czasie odwołać zarówno cały testament jak i zawarte w nim poszczególne rozporządzenia.

§ 2. Zrzeczenie się prawa odwołania jest nieważne.

Art. 91. § 1. Odwołanie testamentu może nastąpić albo przez testament późniejszy, albo przez to, że spadkodawca w zamiarze odwołania testamentu zniszczy go lub pozbawi cech, od których zależy jego ważność, albo poczyni w nim zmiany, przez które wyraża swoją wolę odwołania testamentu.

§ 2. Testament notarialny, znajdujący się w zapieczętowanej kopercie na przechowaniu u notariusza, uważa się za odwołany w razie odebrania go przez spadkodawcę. Spadkodawca może odebrać testament tylko osobiście.

Art. 92. § 1. Testament może odwołać tylko osoba, która ma zdolność sporządzenia testamentu.

§ 2. Małoletni, który ukończył lat 16, oraz ubezwłasnowolniony częściowo mogą sporządzić testament, w którym tylko odwołują poprzedni, w takiej formie, w jakiej sporządzić mogą testament osoby, mające pełną zdolność do działań prawnych.

Art. 93. Jeżeli spadkodawca po sporządzeniu testamentu sporządzi nowy testament, w którym nie zaznaczy, że pierwszy testament odwo-

luje, uważa się testament wcześniejszy za odwołany tylko o tyle, o ile nie da się go pogodzić z testamentem późniejszym.

Art. 94. § 1. Kto powołuje się na to, że testament pisemny albo pismo, zawierające treść testamentu ustnego, zostały zniszczone, pozbawione cech, od których zależy ich ważność, lub zmienione w sposób, wskazujący na ich odwołanie, nie przez spadkodawcę albo wprowadzie przez spadkodawcę, lecz nie w zamiarze odwołania testamentu, powinien swoje twierdzenie udowodnić. Ponadto na nim spoczywa ciężar dowodu co do treści zniszczonego dokumentu.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio w przypadku zagubienia dokumentu.

Rozdział IV.

Tłumaczenie testamentu.

Art. 95. Przy tłumaczeniu testamentu dążyć należy do jak najbardziej dokładnego zastosowania się do woli spadkodawcy.

Art. 96. Jeżeli treść testamentu może być tłumaczona rozmaicie, należy ją tak tłumaczyć, ażeby rozporządzenie spadkodawcy pozostało w mocy i miało rozsądną treść prawną i gospodarczą.

Rozdział V.

Ustanowienie spadkobiercy.

Art. 97. Ustanawiając spadkobiercę, spadkodawca powinien wskazać osobę mającą dziedziczyć albo przynajmniej w ten sposób ją określić, ażeby po jego śmierci można ją było oznaczyć. Spadkodawca nie może pozostawić osobie trzeciej oznaczenia, kto ma być spadkobiercą.

Art. 98. Jeżeli spadkodawca przeznaczona osobie całej spadek lub jego ułamkową część, osoba ta powołana jest do spadku jako spadkobierca, chociażby nie była tak nazwana.

Art. 99. § 1. Jeżeli spadkodawca powołał do spadku bez bliższego oznaczenia ubogich, chorych lub inną grupę osób potrzebujących opieki albo przeznaczył spadek na pewien cel bez wymienienia osoby, która ma być spadkobiercą, wówczas w razie wątpliwości do spadku powołana jest gmina z obowiązkiem użycia spadku zgodnie z wolą spadkodawcy.

§ 2. W braku odmiennej woli spadkodawcy uważa się, że do spadku powołana jest gmina, w której spadkodawca miał ostatnie miejsce zamieszkania.

Art. 100. § 1. Jeżeli spadkodawca ustanowił kilku spadkobierców, ale przeznaczone

im części nie wyczerpują całości spadku, części te ulegają stosunkowemu podwyższeniu, gdy z testamentu wynika, że spadkodawca chciał cały spadek pozostawić ustanowionym przez siebie spadkobiercom.

§ 2. Jeżeli przeznaczone spadkobiercom części przewyższają całość spadku, części te ulegają stosunkowemu zmniejszeniu.

Art. 101. Jeżeli spadkodawca powołał do spadku ustawowych spadkobierców bez bliższego oznaczenia ich części, wówczas w razie wątpliwości uważa się osoby, które by dziedziczyły po nim z ustawy, za powołane do spadku w takich częściach, jakie by im przypadły w braku testamentu.

Art. 102. Jeżeli spadkodawca powołał do spadku lub jego części kilku spadkobierców, nie wskazał zaś, w jakich częściach mają dziedziczyć, dziedziczą oni w równych częściach.

Art. 103. Jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie tylko poszczególne prawa majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę uważa się w razie wątpliwości za powołaną do całego spadku. Jeżeli takie prawa zostały przeznaczone kilku osobom, uważa się je w razie wątpliwości za powołane do całego spadku w częściach ułamkowych, jakie odpowiadają stosunkowi wartości przeznaczonych im praw.

Art. 104. § 1. Warunki lub terminy, ograniczające ustanowienie spadkobiercy, uważa się za nie napisane. Ustanowienie spadkobiercy jest nieważne, jeżeli z woli spadkodawcy wynika, że bez ograniczenia tego ustanowienia warunkiem lub terminem nie zostałoby ono dokonane.

§ 2. W szczególności nieważne jest rozporządzenie, przez które spadkodawca zobowiązuje spadkobiercę do zachowania i pozostawienia przeznaczanego mu spadku na przypadek jego śmierci innym osobom. Nieważność takiego rozporządzenia nie pociąga za sobą, w braku odmiennej woli spadkodawcy, nieważności ustanowienia pierwszego spadkobiercy.

§ 3. Dopuszczalne jest przeznaczenie spadku jednej osobie, jako spadkobiercy, przy równoczesnym obciążeniu tego spadku prawem użytkowania na rzecz drugiej osoby.

Art. 105. Spadkodawca może ustanowić spadkobiercę na przypadek, gdyby inna osoba, którą ustanowił spadkobiercą, nie chciała lub nie mogła nim być (podstawienie).

Art. 106. Jeżeli spadkodawca podstawiał na miejsce spadkobiercy pozostałych spadkobierców bez bliższego oznaczenia ich części, uważa

się, że są oni podstawieni w stosunku do swych części spadkowych.

Art. 107. Spadkobierca podstawiony obowiązany jest w braku odmiennej woli spadkodawcy wypełnić zapisy i polecenia oraz inne rozporządzenia obciążające spadkobiercę, na którego miejsce został podstawiony.

Art. 108. Spadkobierca może odrzucić część, przypadającą mu z tytułu podstawienia, zachowując swoją część spadkową.

Art. 109. Jeżeli spadkodawca powołał do spadku lub do jego części łącznie kilku spadkobierców w ten sposób, że mają oni wyłączać spadkobierców ustawowych, wówczas część zwolniona przez to, że jeden ze spadkobierców powołanych w testamencie nie chce lub nie może być spadkobiercą, przypada w braku odmiennej woli spadkodawcy pozostałym spadkobiercom w stosunku do części, w jakich są powołani do spadku lub do jego części (przyrost).

Art. 110. Spadkobierca obowiązany jest w braku odmiennej woli spadkodawcy wypełnić zapisy i polecenia oraz inne rozporządzenia obciążające spadkobiercę, którego część przypadła mu z tytułu przyrostu.

Art. 111. Spadkobierca może odrzucić część, przypadającą mu z tytułu przyrostu, zachowując swoją część spadkową.

Rozdział VI.

Zapis.

Art. 112. Kto na podstawie testamentu otrzymuje korzyść majątkową, nie polegającą na ustanowieniu go spadkobiercą (zapis), jest zapisobiercą.

Art. 113. § 1. Zapis stwarza dla zapisobiercy prawo żądania od obciążonego spełnienia świadczenia, stanowiącego przedmiot zapisu.

§ 2. W braku odmiennej woli spadkodawcy zapisobierca może żądać od obciążonego wypełnienia zapisu niezwłocznie po otwarciu spadku.

§ 3. Zapisobierca, obciążony zapisem dalszym lub obowiązkiem wypełnienia polecenia, nie jest obowiązany do wypełnienia tego dalszego zapisu lub polecenia przed wypełnieniem zapisu przez obciążonego.

Art. 114. § 1. Spadkodawca może obciążyć zapisem spadkobiercę lub zapisobiercę.

§ 2. W braku odmiennej woli spadkodawcy uważa się spadkobierców za obciążonych w takich częściach, w jakich dziedziczą. Przepis ten stosuje się odpowiednio, gdy obciążonymi są zapisobiercy.

Art. 115. Jeżeli zapisobierca nie chce lub nie może być zapisobiercą, obciążony zapisem staje się wolny od jego wypełnienia; jednakże w braku odmiennej woli spadkodawcy obowiązany jest wypełnić dalsze zapisy i polecenia obciążające zapisobiercę.

Art. 116. Jeżeli zapisem obciążony jest zapisobierca, może on zwolnić się od wypełnienia zapisu przez wydanie dalszemu zapisobiercy przedmiotu zapisu.

Art. 117. Jeżeli zapis został ustanowiony dla spadkobiercy, obciąża on w braku odmiennej woli spadkodawcy tego spadkobiercę w stosunku do jego udziału w spadku. W przypadku takim część obciążającą spadkobiercę, dla którego został ustanowiony zapis, uważa się również za zapis.

Art. 118. § 1. Spadkodawca może pozostawić uznaniu obciążonego, osoby trzeciej lub rozstrzygnięciu sądu, która z kilku wskazanych przez spadkodawcę osób ma otrzymać zapis albo co każdy z kilku zapisobierców ma otrzymać z przedmiotu zapisu. Jeżeli spadkodawca nie wskazał, kto ma dokonać wyboru, albo jeżeli powołany do dokonania wyboru nie uczynił tego w terminie wyznaczonym przez sąd na wniosek jednego z uprawnionych, wybór następuje przez rozstrzygnięcie sądu.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio, jeżeli spadkodawca pozostawił uznaniu obciążonego, osoby trzeciej lub rozstrzygnięciu sądu oznaczenie przedmiotu zapisu, którego cel określił.

Art. 119. Spadkodawca może pozostawić uznaniu obciążonego, osoby trzeciej lub zapisobiercy albo rozstrzygnięciu sądu, który spośród kilku wymienionych przez spadkodawcę przedmiotów ma zapisobierca otrzymać. Jeżeli spadkodawca nie wskazał, kto ma dokonać wyboru, wybór należy do obciążonego. Jeżeli spadkodawca pozostawił wybór uznaniu osoby trzeciej, a osoba ta nie uczyniła tego w terminie wyznaczonym przez sąd na żądanie obciążonego lub zapisobiercy, wybór następuje przez rozstrzygnięcie sądu.

Art. 120. § 1. Spadkodawca może ustanowić zapis ograniczając go warunkiem lub terminem.

§ 2. Jednakże nieważne jest rozporządzenie, przez które spadkodawca zobowiązuje zapisobiercę do zachowania i pozostawienia przeznaczanego mu zapisu na wypadek jego śmierci innym osobom. Nieważność takiego rozporządzenia nie pociąga za sobą, w braku odmiennej woli spadkodawcy, nieważności ustanowienia pierwszego zapisobiercy.

§ 3. Dopuszczalne jest ustanowienie zapisu na rzecz jednej osoby przy równoczesnym ob-

ciążeniu przedmiotu zapisu prawem użytkownika na rzecz drugiej osoby.

Art. 121. W przypadku ustanowienia zapisu warunkowego ziszczenie się warunku nie ma mocy wstecznej, chyba że co innego wynika z woli spadkodawcy.

Art. 122. § 1. Jeżeli osoba, której zależy na nieziszczeniu się warunku, wbrew wymaganiom dobrej wiary udaremni ziszczenie się warunku, następują skutki takie, jak gdyby warunek się ziścił.

§ 2. Jeżeli osoba, której zależy na ziszczeniu się warunku, wbrew wymaganiom dobrej wiary spowoduje ziszczenie się warunku, następują skutki takie, jak gdyby warunek się nie ziścił.

Art. 123. Warunek niemożliwy, przeciwny porządkowi publicznemu, ustawie lub dobrym obyczajom uważa się za nienapisany. Jeżeli jednak z woli spadkodawcy wynika, że bez dodania warunku nie ustanowiłby takiego zapisu, zapis jest nieważny.

Art. 124. § 1. Jeżeli warunek, nieograniczony krótszym okresem czasu, nie ziści się w ciągu lat dwudziestu od chwili otwarcia spadku, następują skutki takie, jak gdyby warunek się nie ziścił. Przeciwnie rozporządzenie jest nieważne.

§ 2. Termin ograniczający zapis nie może być dłuższy niż lat dwadzieścia od chwili otwarcia spadku; termin dłuższy ulega skróceniu do lat dwudziestu.

§ 3. Jeżeli jednak w przypadkach, przewidzianych w paragrafach poprzedzających, należy przypuszczać, że bez utrzymania warunku lub terminu także po upływie lat dwudziestu od chwili otwarcia spadku spadkodawca nie ustanowiłby zapisu, zapis jest nieważny.

Art. 125. § 1. W razie ograniczenia zapisu warunkiem zawieszającym lub terminem początkowym obciążony obowiązany jest wypełnić zapis dopiero z chwilą ziszczenia się warunku lub nadejścia terminu. Do tego czasu obciążony może korzystać z przedmiotu zapisu według przepisów o użytkowaniu.

§ 2. W razie ograniczenia zapisu warunkiem rozwiązującym lub terminem końcowym obciążony obowiązany jest wypełnić zapis niezwłocznie. Z chwilą ziszczenia się warunku lub nadejścia terminu zapisobierca obowiązany jest zwrócić przedmiot zapisu obciążonemu; do tego czasu zapisobierca może korzystać z przedmiotu zapisu według przepisów o użytkowaniu.

Art. 126. Poza tym do ustanowienia zapisobiercy stosuje się odpowiednio przepisy o ustanowieniu spadkobiercy.

Art. 127. § 1. Do zdolności do nabycia zapisu stosuje się odpowiednio przepisy o zdolności do dziedziczenia i o niegodności.

§ 2. W razie ustanowienia zapisu, ograniczonego warunkiem zawieszającym dodatnim lub terminem początkowym, spadkodawca może zastrzec, że zapisobierca musi żyć lub istnieć zarówno w chwili otwarcia spadku, jak i w chwili ziszczenia się warunku lub nadejścia terminu.

Art. 128. § 1. Zapisobierca może zapis przyjąć lub odrzucić.

§ 2. Do przyjęcia lub odrzucenia zapisu stosuje się odpowiednio przepisy o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

Art. 129. Zapis świadczenia, które w chwili otwarcia spadku jest niemożliwe do spełnienia, jest bezskuteczny.

Art. 130. § 1. Jeżeli przedmiotem zapisu jest rzecz oznaczona co do tożsamości, zapis, w braku odmiennej woli spadkodawcy, jest bezskuteczny, jeżeli rzecz zapisana nie znajduje się w spadku w chwili jego otwarcia. Zapis jest bezskuteczny także wtedy, gdy spadkodawca był w chwili swej śmierci obowiązany do zbycia rzeczy zapisanej.

§ 2. W razie zapisu rzeczy oznaczonej co do tożsamości obciążony obowiązany jest wydać zapisobiercy wszelkie pożytki, jakie uzyskał z rzeczy od dnia wymagalności zapisu. Do roszczeń obciążonego o zwrot poczynionych po otwarciu spadku nakładów stosuje się odpowiednio przepisy o stosunku między posiadaczem a właścicielem.

Art. 131. W razie zapisu rzeczy oznaczonej co do tożsamości obciążony odpowiada wobec zapisobiercy za wady prawne i fizyczne rzeczy jak darczyńca. Jeżeli jednak obciążony sam spowodował powstanie wady prawnej lub fizycznej rzeczy zapisanej, odpowiada wobec zapisobiercy za wszelką wynikłą stąd szkodę, chyba że nie ponosi żadnej winy.

Art. 132. Jeżeli przedmiotem zapisu jest rzecz oznaczona tylko co do gatunku, obciążony winien świadczyć rzecz średniej jakości i dobroci, uwzględniając przy tym potrzeby zapisobiercy.

Art. 133. W razie zapisu rzeczy oznaczonej tylko co do gatunku do odpowiedzialności obciążonego wobec zapisobiercy za wady fizyczne i prawne rzeczy stosuje się odpowiednio przepisy o rękojmi przy sprzedaży. Jednakże zapisobierca może żądać od obciążonego tylko albo odszkodowania za nienależyte wypełnienie zapisu, albo dostarczenia zamiast rzeczy wadliwej rzeczy takiego samego gatunku, wolnej od wad, oraz naprawienia szkody wynikłej z opóźnienia.

Art. 134. Roszczenia z tytułu zapisu przedawniają się z upływem lat dziesięciu od dnia wymagalności zapisu.

Rozdział VII.

Polecenie.

Art. 135. § 1. Spadkodawca może w testamencie zobowiązać spadkobiercę lub zapisobiercę do spełnienia określonego świadczenia nie czyniąc nikogo wierzycielem (polecenie).

§ 2. Wypełnienia polecenia może żądać każdy spadkobierca i wykonawca testamentu.

§ 3. Jeżeli wypełnienie polecenia leży w interesie publicznym, wypełnienia może żądać właściwa władza.

Art. 136. Polecenie niemożliwe do wypełnienia oraz polecenie o treści lub celu, sprzeciwiających się porządkowi publicznemu, ustawie lub dobremu obyczajom, jest nieważne. Nieważność polecenia nie pociąga za sobą, w braku odmiennej woli spadkodawcy, nieważności samego rozporządzenia, w którym przeznaczono korzyść dla osoby zobowiązanej do wypełnienia polecenia.

Rozdział VIII.

Wykonawca testamentu.

Art. 137. § 1. Spadkodawca może ustanowić w testamencie jednego lub kilku wykonawców testamentu.

§ 2. Wykonawca testamentu musi mieć pełną zdolność do działań prawnych.

Art. 138. § 1. Osoba ustanowiona wykonawcą testamentu może ten obowiązek przyjąć lub odrzucić. Przyjęcie lub odrzucenie następuje przez złożenie oświadczenia wobec sądu.

§ 2. Jeżeli wykonawca testamentu nie złożył oświadczenia w terminie wyznaczonym przez sąd, uważa się, że odrzucił obowiązek wykonawcy.

Art. 139. Wykonawca testamentu wykonuje swe obowiązki pod nadzorem sądu.

Art. 140. § 1. Wykonawca testamentu obowiązany jest stosownie do woli spadkodawcy wykonać rozporządzenia zamieszczone w testamencie.

§ 2. Jeżeli z woli spadkodawcy nie wynika nic innego, wykonawca testamentu obowiązany jest zarządzać spadkiem i spłacać długi spadkowe. Może być pozywany w sprawach, wynikających z zarządu spadkiem oraz z tytułu roszczeń przeciwko spadkodawcy, jak również może sam pozywać, gdy zajdzie tego potrzeba.

§ 3. Wykonawca testamentu może samodzielnie podejmować wszelkie czynności, należące do zakresu zwykłego zarządu spadkiem. Czynności przekraczające ten zakres wymagają uprzedniego zezwolenia sądu.

Art. 141. Do wzajemnych roszczeń spadkobiercy i wykonawcy testamentu, wynika-

jących ze sprawowania zarządu spadkiem, stosuje się przepisy o odpłatnym zleceniu.

Art. 142. W razie wyznaczenia dwóch lub więcej wykonawców testamentu bez określenia sposobu ich działania mogą oni działać w sprawach przekraczających zakres zwykłego zarządu tylko łącznie.

Art. 143. Wykonawca testamentu może, w braku odmiennej woli spadkodawcy, żądać za sprawowanie swych czynności odpowiedniego wynagrodzenia ze spadku.

Art. 144. § 1. Obowiązek wykonawcy testamentu wygasa w razie jego śmierci, w razie utraty przezeń zdolności do działań prawnych oraz w razie wykonania wszystkich rozporządzeń, zamieszczonych w testamencie.

§ 2. Sąd zwolni wykonawcę testamentu, jeżeli nie może on wykonywać swoich czynności albo jeżeli przy ich wykonywaniu dopuszcza się czynów lub zaniedbań naruszających spadek. Ponadto sąd może zwolnić wykonawcę testamentu z ważnych powodów na jego żądanie.

DZIAŁ V.

Zachowek.

Rozdział I.

Spadkobiercy konieczni.

Art. 145. Spadkobiercami koniecznymi spadkodawcy są jego zstępni, małżonek oraz rodzice, jeżeli osoby te, według stanu rzeczy istniejącego w chwili otwarcia spadku, dziedziczyłyby po nim w braku testamentu.

Art. 146. § 1. Spadkodawca może wydziedziczyć spadkobiercę koniecznego, który:

- 1) popełnił zbrodnię albo prowadzi uporczywie wbrew woli spadkodawcy życie niemoralne;
- 2) dopuścił się względem spadkodawcy lub osoby mu najbliższej umyślnego przestępstwa przeciwko zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;
- 3) złośliwie i uporczywie nie dopełniał względem spadkodawcy ciężących na nim obowiązków utrzymania lub innych obowiązków rodzinnych.

§ 2. Spadkodawca może wydziedziczyć swego małżonka nadto z przyczyny, na podstawie której mógłby uzyskać rozwód z jego winy. Wydziedziczenie może nastąpić nawet po upływie terminu do wytoczenia powództwa o rozwód.

Art. 147. Spadkodawca może wydziedziczyć swego zstępnego z powodu jego marnotrawstwa lub znacznego zadłużenia, jednak z pozostawieniem należnego zachowku zstępnym wydziedziczonym.

Art. 148. § 1. Spadkodawca może wydziedziczyć spadkobiercę koniecznego tylko w testamencie z podaniem przyczyny, istniejącej w chwili sporządzenia testamentu.

§ 2. Dowód istnienia przyczyny wydziedziczenia obciąża osobę, która się na wydziedziczenie powołuje.

Art. 149. Spadkodawca nie może wydziedziczyć spadkobiercy koniecznego, jeżeli mu przebaczył. Do przebaczenia stosuje się odpowiednio przepisy o przebaczeniu niegodnemu.

Art. 150. § 1. Osoby wydziedziczone nie mają praw spadkobierców koniecznych.

§ 2. Zstępni wydziedziczonego zstępnego są spadkobiercami koniecznymi, chociażby przeżył on spadkodawcę.

Rozdział II

Ustalenie zachowku.

Art. 151. Spadkobierca konieczny ma prawo do zachowku bez względu na to, czy spadkodawca pozostawił testament. Zachowek wynosi połowę wartości tego, co spadkobierca konieczny otrzymałby przy dziedziczeniu ustawowym, przyjmując za podstawę obliczenia zachowku wartość spadku, ustaloną według przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 152. Przy oznaczeniu części spadkowej, będącej podstawą ustalenia zachowku, nie uwzględnia się spadkobierców ustawowych, którzy zrzekli się prawa do dziedziczenia lub są niegodni, oraz spadkobierców koniecznych, którzy zostali wydziedziczeni, natomiast uwzględnia się spadkobierców ustawowych, którzy spadek odrzucili, oraz spadkobierców koniecznych, którzy zrzekli się tylko prawa do zachowku.

Art. 153. Spadkodawca może pozostawić spadkobiercy koniecznemu zachowek w ten sposób, iż ustanowi go spadkobiercą lub zapisobiercą.

Art. 154. Spadkobierca konieczny, powołany do całości spadku lub do części przenoszącej jego zachowek, może przyjąć spadek do wysokości zachowku, a resztę odrzucić.

Art. 155. § 1. Zachowek, jaki ma otrzymać spadkobierca konieczny, nie może być ani ograniczony warunkiem lub terminem, ani obciążony zapisem lub poleceniem.

§ 2. Jeżeli spadkobierca konieczny powołany został do spadku w części przenoszącej jego zachowek, obciążenie zapisem lub poleceniem odnosi się tylko do tej części, która przewyższa zachowek.

§ 3. Jeżeli spadkobierca konieczny powołany został do spadku w części odpowiadającej jego zachowkowi albo w części mniejszej, jest on wolny od obciążenia zapisem lub poleceniem.

§ 4. Przepisy dwóch paragrafów poprzedzających stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy zapis ustanowiony dla spadkobiercy koniecznego został obciążony zapisem lub poleceniem albo ograniczony warunkiem lub terminem.

Art. 156. § 1. Spadkobierca konieczny, który bądź wcale nie został powołany do spadku lub do zapisu, bądź też, będąc powołany do spadku lub do zapisu, otrzymuje mniej, niż wynosi jego zachówek, ma roszczenie do spadkobierców powołanych do spadku o wypłacenie mu sumy pieniężnej, stanowiącej cały jego zachówek, albo o dopłacenie mu sumy pieniężnej, potrzebnej do uzupełnienia zachowku.

§ 2. Jeżeli spadkobierca, obowiązany do wypłacenia lub uzupełnienia zachowku, sam jest spadkobiercą koniecznym, odpowiada wobec innych spadkobierców koniecznych tylko za nadwyżkę, przekraczającą jego własny zachówek.

Art. 157. § 1. Spadkobierca, obowiązany do wypłacenia lub uzupełnienia zachowku, może żądać od zapisobierców, aby przyczynili się stosunkowo do poniesienia ciężaru wypłaty całego zachowku lub jego uzupełnienia.

§ 2. Wobec zapisobiercy, będącego spadkobiercą koniecznym, obniżenie zapisu dopuszczalne jest tylko o tyle, aby mu pozostał jego własny zachówek.

§ 3. Jeżeli spadkobierca, obowiązany do wypłacenia lub uzupełnienia zachowku, sam jest spadkobiercą koniecznym, może żądać obniżenia zapisu tak, aby mu pozostał jego własny zachówek.

§ 4. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio do poleceń zamieszczonych w testamencie.

Art. 158. Prawa spadkobierców koniecznych przechodzą na ich spadkobierców.

Art. 159. Roszczenie o wypłacenie zachowku oraz roszczenie o jego uzupełnienie ulega przedawnieniu z upływem lat pięciu od dnia otwarcia spadku, a jeżeli jest skierowane przeciwko spadkobiercy testamentowemu — z upływem lat pięciu od dnia ogłoszenia testamentu.

Art. 160. § 1. Celem obliczenia zachowku należy ustalić wartość spadku, na podstawie którego ustala się następnie zachówek. Wartość stanu czynnego spadku ustala się przez zestawienie wszystkich należących do spadku praw według stanu ich w chwili otwarcia spadku i wartości w chwili sporządzenia zestawienia. Od ustalonej w ten sposób wartości stanu czynnego odejmuje się wartość stanu biernego spadku z wyłączeniem zobowiązań, wynikających z zapisów i poleceń.

§ 2. Spadkobierca powołany obowiązany jest udzielić spadkobiercy koniecznemu, nie powołanemu do spadku, na jego żądanie wyjaśnień co do stanu spadku.

Art. 161. Jeżeli żądającym zachowku jest zstępny spadkodawcy, dolicza się do wartości czystego spadku, ustalonej według zasad artykułu poprzedzającego, wartość przysporzeń, podlegających obowiązkowi wyrównania. Przysporzenia te uwzględnia się według ich stanu w chwili dokonania przysporzenia i wartości w chwili sporządzenia zestawienia.

Art. 162. Na żądanie spadkobiercy koniecznego zstępnego dolicza się do wartości czystego spadku, ustalonej według zasad artykułów poprzedzających, wartość przysporzeń, zwolnionych przez spadkodawcę od obowiązku wyrównania.

Art. 163. § 1. Na żądanie spadkobiercy koniecznego zstępnego lub pozostałego przy życiu małżonka dolicza się do wartości czystego spadku, ustalonej według zasad artykułów poprzedzających, wartość darowizn między żyjącymi, dokonanych przez spadkodawcę zarówno na rzecz spadkobierców, jak i na rzecz osób obcych. Darowizny te uwzględnia się według stanu w chwili dokonania darowizny wartości w chwili sporządzenia zestawienia.

§ 2. Nie ulegają doliczeniu darowizny:

- 1) działane przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępnych albo małżonka, uprawnionych do zachowku;
- 2) odpowiadające obowiązkowi moralnemu, względem przyzwoitości lub zwyczajom;
- 3) działane dawniej niż dziesięć lat przed śmiercią spadkodawcy na rzecz osób, nie przychodzących do spadku.

Art. 164. § 1. Po ustaleniu w myśl przepisów poprzedzających wartości czystego spadku oblicza się zachówek spadkobiercy koniecznego w ten sposób, iż tę wartość czystego spadku, która jest podstawą obliczenia zachowku dla danego spadkobiercy koniecznego, mnoży się przez ułamek, stanowiący połowę części spadkowej, do której miałby prawo ten spadkobierca jako spadkobierca ustawowy.

§ 2. Przy określeniu wartości czystego spadku, będącej stosownie do paragrafu poprzedzającego podstawą obliczenia zachowku, nie należy uwzględniać doliczeń z tytułu przysporzeń, podlegających obowiązkowi wyrównania, gdy oblicza się zachówek pozostałego przy życiu małżonka, ani doliczeń z tytułu przysporzeń, zwolnionych od obowiązku wyrównania, oraz z tytułu darowizn, gdy oblicza się zachówek spadkobiercy koniecznego, który nie żądał tych doliczeń. Jednakże przy określeniu wartości czystego spadku, będącej podstawą obliczenia zachowku spadkobiercy koniecznego, który otrzymał przysporzenie lub darowiznę, ulegające doliczeniu, uwzględnia się zawsze to doliczenie.

§ 3. Jeżeli do wartości czystego spadku doliczona była wartość przysporzeń, zalicza się

na zachówek spadkobiercy koniecznego zstępnego wartość przysporzenia, które on lub jego wstępny otrzymał od spadkodawcy, a którego wartość uległa doliczeniu do wartości czystego spadku.

§ 4. Jeżeli do wartości czystego spadku doliczona była wartość darowizn między żyjącymi, zalicza się na zachówek spadkobiercy koniecznego zstępnego lub pozostałego przy życiu małżonka wartość darowizny, którą spadkobierca konieczny zstępny lub małżonek sam od spadkodawcy otrzymał, a której wartość uległa doliczeniu do wartości czystego spadku.

Art. 165. § 1. Jeżeli do wartości czystego spadku doliczona została wartość darowizny, a spadkobierca konieczny nie może uzyskać należnego mu zachowku lub jego uzupełnienia ani ze spadku, ani od spadkobiercy, obowiązane do wypłacenia lub uzupełnienia zachowku, obdarowany obowiązany jest do wydania spadkobiercy koniecznemu na jego żądanie przedmiotu darowizny według przepisów o niesłusznym zbogaceniu — celem zaspokojenia z niego brakującej sumy zachowku; obdarowany może jednak zwolnić się od obowiązku wydania darowizny przez zapłatę brakującej sumy zachowku.

§ 2. Spośród kilku obdarowanych obdarowany wcześniej odpowiada tylko wtedy, gdy obdarowany później nie jest obowiązany do wydania albo nie może wykonać zobowiązania lub spełnić zastępczego świadczenia, określonych w paragrafie poprzedzającym.

§ 3. Jeżeli obdarowany jest sam spadkobiercą koniecznym, odpowiada wobec innych spadkobierców koniecznych tylko za nadwyżkę, przekraczającą jego własny zachówek.

Art. 166. Prawa spadkobierców koniecznych, przewidziane w artykule poprzedzającym, ulegają przedawnieniu z upływem lat pięciu od dnia otwarcia spadku.

DZIAŁ VI.

Zbycie spadku

Art. 167. § 1. Od chwili otwarcia spadku spadkobierca może zbyć przypadły mu spadek lub udział w spadku.

§ 2. Umowa o zbycie spadku lub udziału w spadku powinna być pod rygorem nieważności zawarta w formie aktu notarialnego.

§ 3. Nabywca wstępuje w prawa i obowiązki spadkowe zbywcy.

Art. 168. § 1. Jeżeli umowa została zawarta przed złożeniem przez spadkobiercę oświadczenia o przyjęciu spadku, oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może złożyć tylko nabywca.

§ 2. Oświadczenie złożone przez jedną stronę ma skutek również względem drugiej strony.

Art. 169. § 1. W braku odmiennej umowy przedmiotem zbycia jest wszystko, co ze spadku przypada zbywcy jako spadkobiercy.

§ 2. W szczególności zbywca obowiązany jest do wydania tego, co w razie zbycia, straty lub uszkodzenia przedmiotów należących do spadku uzyskano jako równowartość lub odszkodowanie oraz, jeżeli zbycie spadku następuje odpłatnie, do zwrotu wartości ubytku, powstałego przez zużycie, rozporządzenie pod tytułem darmym lub obciążenie przedmiotów należących do spadku.

§ 3. Zbywca może żądać od nabywcy zwrotu nakładów koniecznych i pożytecznych, poczynionych na spadek.

Art. 170. § 1. Odpowiedzialność zbywcy z tytułu rękopisów za wady prawne ogranicza się do odpowiedzialności za to, że zbywca jest spadkobiercą oraz że nie odpowiada za długi spadkowe bez ograniczenia. Jeżeli zbycie nastąpiło pod tytułem darmym, zbywca odpowiada jedynie za szkodę, jaką wyrządził nabywcy przez to, że wiedząc o takich wadach nie zawiadomił go o nich najpóźniej w chwili zawarcia umowy.

§ 2. Za wady prawne i fizyczne poszczególnych przedmiotów należących do spadku zbywca nie odpowiada.

Art. 171. W braku odmiennej umowy korzyści i ciężary, związane z przedmiotami należącymi do spadku, oraz niebezpieczeństwo przypadkowej ich utraty lub uszkodzenia przechodzi na nabywcę z chwilą zawarcia umowy.

Art. 172. § 1. Nabywca odpowiada solidarnie ze zbywcą za długi spadkowe. Umowa przeciwna jest nieważna.

§ 2. W braku odmiennej umowy nabywca odpowiada względem zbywcy za długi spadkowe.

DZIAŁ VII.

Przepisy końcowe

Art. 173. Wykonanie niniejszego dekretu poracza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 174. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1947 r.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:

Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Edward Osóbka-Morawski

Minister Sprawiedliwości:

Henryk Świątkowski